

KAZIMIERZ KOZIKOWSKI

Stan i ocena organizacji akademickich studiów leśnictwa i drzewnictwa w Bułgarii

Состояние и оценка организации обучения в высших лесных и древесиноведческих учебных заведениях Болгарии

State and appreciation of the organization of academic studies of forestry and wood technology in Bulgaria

W końcu 1970 r. dzięki współpracy Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z Komitetem Przyjaźni i Kulturalnych Więzów z Zagranicą w Bułgarii, autor przebywał kilka dni w Wyższym Techniczno-Leśnym Instytucie w Sofii, jedynej bułgarskiej uczelni kształcącej kadry w zakresie leśnictwa i drzewnictwa przeznaczone dla tych dziedzin gospodarki narodowej oraz dla administracji państwowej i szkolnictwa.

Dokonane tam spostrzeżenia, uzupełnione najogólniejszymi danymi o leśnictwie w Bułgarii stanowią podstawę do scharakteryzowania czytelnikowi organizacji tych studiów, których schemat różni się znacznie od schematu studiów w naszym kraju. W okresie zmian organizacyjnych, zachodzących w szkolnictwie wyższym może zainteresować to czytelników.

Bułgaria, kraj niemal trzykrotnie mniejszy niż Polska posiada około 3240 tys. ha lasów, co stanowi 30% jego powierzchni. Kraj ten cechuje wielkie zróżnicowanie klimatu, warunków glebowych i rzeźby terenu. Około $\frac{1}{3}$ powierzchni kraju zajmują góry, nieraz o bardzo stromych stokach, z najwyższym szczytem półwyspu bałkańskiego (Mosul — 2925 npm.).

Równoleżnikowo przebiegające pasmo gór zwanych Bałkan (stąd nazwa całego półwyspu), o wysokości przekraczającej 2300 m npm. (szczyt Botev — 2326 m) dzieli Bułgarię na dwie strefy klimatyczne. Północną, rozciągającą się po Dunaj, o klimacie wybitnie kontynentalnym i południową — sięgającą po góry Riła, Piryn i Rodopy oraz do dolin rzek Struma, Mesta, Arda i Marica, do której dociera wpływ klimatu śródziemnomorskiego. To zróżnicowanie warunków klimatycznych jest przyczyną niezwykle bogactwa flory Bułgarii, w której występuje ponad 300 gatunków dziko rosnących drzew i krzewów.

Lasy obejmują w przeważającej większości tereny górskie. Lokalnie górską granicą lasów osiąga wysokość do 2200 m npm. tj. o 700—1000 m wyżej niż w Polsce. Gatunkami lasotwórczymi drzewostanów iglastych są: *Pinus silvestris*, *P. nigra*, *P. peuce*, *Picea excelsa* i *Abies alba*. Zajmują one

około 24% powierzchni leśnej. Skład gatunkowy lasów liściastych przedstawia się natomiast następująco: *Fagus sylvatica* i *F. orientalis*, *Quercus sessiliflora*, *Q. pubescens*, *Q. robur*, *Q. cerris*, *Tilia argentea*, *T. parvi* i *T. grandifolia*, *Carpinus betulus*, *C. orientalis* oraz *Betula alba*; zajmują one ca 76% powierzchni leśnej.

Według zgodnej opinii leśników bułgarskich około 1500 tys. ha lasów, a więc około 45% powierzchni leśnej musi ulec przebudowie, a 10% powierzchni — zalesieniu. W wyniku bowiem stałej dewastacji lasów, rozpoczętej przez okupanta tureckiego i kontynuowanej w następnym okresie przez niedocenywanie roli lasów w gospodarce krajowej, powstały rozległe przestrzenie monotonych, niemal bezproduktywnych, niskopiennych drzewostanów liściastych, przeważnie dębowych. Ten smutny obraz lasów daje się zauważyć przede wszystkim w północnej i wschodniej części kraju.

Na tle naszkicowanej sytuacji gospodarstwa leśnego w Bułgarii, wpływającej na rozmiar dostaw drewna do licznych zakładów przemysłowych opierających swą produkcję na surowcu drzewnym (tartaki, fabryki fornirów, mebli, płyt itp.), niewątpliwie interesująca jest sytuacja kadrowa i związana z nią aktualna organizacja szkolenia kadr z wyższym wykształceniem dla leśnictwa i drzewnictwa.

Informacji na temat historii akademickich studiów leśnych w Bułgarii udzielił autorowi rektor Wyższego Instytutu Techniczno-Leśnego, prof. dr Sirakov, natomiast prof. inż. Christov, kierownik Katedry Użytkowania Lasu i Transportu Górskiego był przewodnikiem przy zwiedzaniu Instytutu.

Do 1924 r. Bułgaria nie miała zorganizowanych studiów leśnictwa, a utworzony w tym roku oddział gospodarstwa leśnego, na wydziale rolniczym Uniwersytetu w Sofii, przyjmował corocznie na te studia 20—30 osób. W tych warunkach powstał w Bułgarii poważny deficyt fachowców, tym bardziej, że tylko nieliczni kandydaci mogli podejmować studia poza granicami kraju. W polskich uczelniach leśnych, szczególnie do 1925 r. studiowało wielu Bułgarów. Znaczny ich odsetek przebywał na Wydziale Lasowym Politechniki Lwowskiej.

W roku akademickim 1947/48 powołano w Bułgarii Wyższy Instytut Rolniczy a w nim dwa oddziały: leśnictwa i techniki leśnej. Organizacja ta jednak nie spełniała pokładanych nadziei i dlatego w roku 1953/54 dokonano przeorganizowania studiów i powołano Wyższy Techniczno-Leśny Instytut, jako jednostkę dydaktyczną i badawczą. Instytut ten działając do dnia dzisiejszego zabezpiecza kadry z wyższym wykształceniem dla resortu leśnictwa i przemysłu leśnego.

Jednostka ta jest uczelnią bezwydziałową kształcąca kadry dla gospodarstwa leśnego, przemysłu drzewnego i zieleni miejskiej. Instytutem kieruje mianowany rektor wraz z dwoma prorektorami i senatem, składającym się, oprócz wyżej wymienionych, z kierowników wszystkich, tj. 18 katedr. Wprawdzie katedra nie dzieli się na zakłady, mimo to skupia kilka dyscyplin, obsługiwanych przez profesorów i docentów. Jeden z profesorów mianowany jest kierownikiem katedry. Katedry są jednostkami uczelni o różnym składzie osobowym. Przeciętnie pracuje w katedrze 5 pracowników naukowo-dydaktycznych. Są też jednostki duże,

jak np. Katedra Użytkowania Lasu i Transportu Górskiego, która zatrudnia 10 pracowników naukowo-dydaktycznych.

Realizacją programu nauczania w trzech wyżej wymienionych kierunkach zajmują się następujące, powołane w Instytucie katedry: Matematyki, Chemii, Geodezji, Energetyki, Erozji i Utrwalania Gleb, Hodowli Lasu, Ochrony Lasu, Gospodarstwa Łowieckiego, Maszyn i Urządzeń do Obróbki Drewna, Użytkowania Lasu i Transportu Górskiego, Mechanizacji Technologii Drewna, Upraw Leśnych, Ekonomiki, Organizacji i Planowania, Języków Obcych, Wychowania Fizycznego oraz Marksizmu i Leninizmu.

Należy podkreślić, że w Bułgarii, jak zresztą w wielu innych krajach, studia wojskowe nie wchodzą do planu studiów, odbywają się one poza uczelnią.

Kierunek leśnictwo dzieli się na dwie specjalizacje: gospodarstwo leśne i mechanizację prac leśnych, zaś kierunek drzewnictwo: obróbkę mechaniczną drewna i meblarstwo.

Studia trwają 9 semestrów, semestr dzieli się na 15 tygodni, w każdym tygodniu 32 godziny dydaktyki. Dziewiąty semestr przewidziany jest na opracowanie pracy dyplomowej. Po obronie pracy absolwent uzyskuje dyplom inżyniera leśnika.

Przyjmuje się następujące ilości studentów: na leśnictwo — 100 osób rocznie, na drzewnictwo — 110 osób, na zazielenianie miast i osiedli — 20—25 osób. Ponieważ na jedno miejsce na studiach w Wyższym Techniczno-Leśnym Instytucie przypada 5 kandydatów, wprowadzono wstępny egzamin konkursowy, wyłącznie pisemny. Na leśnictwo z matematyki i fizyki, na pozostałych kierunkach z matematyki i rysunku technicznego.

Instytut, o którym mowa, prowadzi również na wszystkich kierunkach zaoczne studia dla pracujących, które trwają 6 lat. Aktualnie na studia te uczęszcza łącznie około 300 osób.

Plan studiów charakteryzuje szeroko pojęty postęp techniczny, np. na leśnictwie, w zajęciach z hodowli lasu przewidziano 101 godzin zajęć, dla genetyki, mechanizacji i technologii ścinki drzew przewidziano ogółem 140 godzin, transportowi drewna przeznaczono — 140 godzin, mechanizacji w gospodarstwie leśnym — 112 godzin, maszynoznawstwu — 84 godziny i inżynierii — 98 godzin.

Do dyspozycji Instytutu, w zakresie dydaktyki i terenowych badań naukowych, przydzielono dwa gospodarstwa leśne po ca 5 tys. ha powierzchni. Jedno znajduje się w Rodopach (o nazwie Junduła) z przykładowymi drzewostanami iglastymi, drugie, położone na północnych stokach gór Bałkan (o nazwie Trojan) z drzewostanami liściastymi. W tych doświadczalno-dydaktycznych gospodarstwach leśnych oprócz normalnej produkcji, odbywają się zajęcia praktyczne ze studentami i dlatego gospodarstwa te wyposażone są w hotele studenckie z zapleczem socjalnym, które umożliwia przeprowadzanie również zajęć kameralnych.

Ze względu na to, że administracja tych leśnych jednostek produkcyjnych jest zajęta dodatkowo, podczas ćwiczeń organizowanych przez uczelnię, personel tych jednostek otrzymuje płace nieco wyższe niż przeciętne pobory w gospodarstwie leśnym. W tych gospodarstwach leśnych znajdują się również skromne pomieszczenia dla pracowni terenowych podległych bezpośrednio katedrom Instytutu Techniczno-Leśnego w Sofii.

Gmach Instytutu położony jest na przedmieściu Sofii (o nazwie Derwennica). Jest to przedmieście położone na stokach góry Witosza (2290 m n.p.m.) z wieloma Wyższymi Instytutami, domami akademickimi itp. Z Sofią połączenie zapewnia linia autobusowa i linia tramwajowa. Nowo wybudowany gmach Instytutu Techniczno-Leśnego zajmuje ponad 200 pomieszczeń w głównym budynku. Mieści się tam również biblioteka z obszerną czytelnią posiadającą ponad 30 tys. woluminów. Biblioteka ta wydaje co roku 3 tomy roczników naukowych (Nauczni Trudowe), po jednym dla każdego kierunku studiów. W rocznikach tych publikowane są prace naukowo-badawcze pracowników Instytutu.

Bardzo starannie i bogato wyposażone są katedry. Specjalną uwagę autora wzbudziło muzeum zoologiczne oraz pracownia mechaniczna, mieszcząca się w oddzielnym pawilonie.

Według powszechnej oceny naukowców i praktyków z dziedziny leśnictwa w Bułgarii, aktualna organizacja Wyższego Instytutu Techniczno-Leśnego jest na obecnym etapie wiedzy i techniki — najlepsza, w pełni spełniająca postulaty zapotrzebowania społecznego na kadry z wyższym wykształceniem.

Na podkreślenie zasługują następujące walory uczelni:

1. Wyższy Instytut Techniczno-Leśny w Sofii kształci kadry dla jednego działu gospodarki kraju, stąd istnieje ścisła więź uczelni z resortem gospodarczym, możliwość swobodnego, bezkonkurencyjnego subsydiowania uczelni przez resort.

2. Instytut ten jest uczelnią bezwydziałową. Wyklucza to majoryzowanie jednych wydziałów przez drugie w zakresie kadry naukowo-dydaktycznej, wyposażenia, finansowania itp., jak to ma miejsce w organizacji naszych wyższych szkół rolniczych, w skład których wchodzi wydziały leśne.

3. W planach wyższych studiów leśnych przysposobienie wojskowe nie jest przewidziane, podobnie jak to ma miejsce w innych krajach. Rozdział ten jest niewątpliwie korzystny tak dla studiów leśnych, jak i dla wyszkolenia wojskowego. Umożliwia to skrócenie studiów o jeden semestr.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 21.VI.1971 r.